

Umut BAŞAR
Burak TÜFEKÇİOĞLU

GÖÇMENLERE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

KİTAP TANITIMI

Meryem ŞAHİN*

Göçmenlere Türkçe Öğretimi, Umut Başar ve Burak Tüfekçioğlu, Nobel Akademi Yayıncılık, 1.Baskı, 2020, Ankara, 356 sayfa.

ISBN: 978-625-406-315-2

Dünya üzerinde yaşayan milyonlarca insanın yaşamı siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. birçok etken nedeniyle günün birinde kesişebilir. Bulunduğu yerde yaşanan olumsuz birtakım etmenler ya da iyi yaşam beklentisi insanları göç etmeye yöneltebilir. Bu gerekçelerle aynı yeryüzünde yaşandığı hâlde varlığından bile haberdar olunmayan pek çok insan kendi ülkesinden başka ülkelere göç etmiştir. Türkiye de özellikle son yıllarda farklı ülkelerden çok sayıda göç almıştır. Ait olduğu ülke topraklarını herhangi bir nedenle bırakıp yeni bir yerde yaşama tutunmaya çalışan insanoğlunun yeni bir yer, kültür, dil, din ve farklı insanlarla karşılaştıklarında buldukları yere alışmakta zorlanmaları ve bu uyum sürecinin uzaması ise olağandır. Türkiye'ye göç eden bireylerin ülkeye uyumu için çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların başında dil öğretimi yer almaktadır. Çünkü toplumda etkin olarak kullanılan dil, göçmenlerin içinde buldukları topluma uyum sağlamasında ve insanları bir araya getirme noktasında en temel iletişim aracıdır.¹ Türkiye'de konuk edilen göçmenler ile yerli halk toplumun her alanında iç içe ve etkileşim içindedir. İş, sağlık, barınma, ulaşım, eğitim ortamları gibi günlük yaşam alanlarının paylaşıldığı bu kitleye Türk dilinin öğretilmesi onların uyum sürecini hızlandıracak, Türkiye'yi benimsemeleri kolaylaştıracaktır. Böylece kendilerini buldukları toplumun bir parçası olarak hisseden göçmenlerin ve ev sahibi ülke insanlarının yaşayacağı olası problemlerin de önüne geçilecektir. Göçmenlerin Türk toplumuyla bütünleşmesi etkili bir dil öğretimiyle olanaklıdır. Bu nedenle göçmenlere Türkçe öğretiminde yürütülen çalışmaların ortak bir temele dayandırılması ve bu konudaki akademik çalışmaların sayısının artırılması gerekmektedir.

“Göçmenlere Türkçe Öğretimi” başlığını taşıyan bu çalışma yabancı dil olarak Türkçe öğreticilerine, göçmenlere Türkçe öğreticilerine, ikinci dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere ve yabancılara Türkçe öğretimi alanında akademik çalışmalar yürüten bilim insanlarına hitap etmektedir. Başar ve Tüfekçioğlu editörlüğünde yabancılara Türkçe öğretimi alanına kazandırılan bu çalışma Türkçe olarak kaleme alınmış ve 2020 yılında

* Bilim Uzmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi TÖMER, meryemsahin@aydin.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5825-8301

¹ Köse, D., & Özsoy, E. (2019). Göçmenlere dil öğretimi Almanya-Türkiye örneği. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 2(1), 112-125.

okuyucuyla buluşturulmuştur. Çalışmanın amacı bu alanda akademik çalışma yürütenlere kaynaklık etmek ve akademik anlamda ortak bir noktada buluşmasını sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda göçmenlerin Türkiye'ye uyum süreci, bu süreçte dil öğretiminin önemi, izlenmesi gereken dil öğretimi politikası, göçmenlere Türkçe öğretiminde model alınabilecek uygulamalar, eğitim sürecinde göçmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri bu çalışmada bir araya getirilmiştir.

Uzun yıllar yurt dışındaki çeşitli üniversitelerde Türkçe dersleri veren ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle ilgili projelerde yer alan Dr. Öğretim Üyesi Umut BAŞAR görevine Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde devam etmektedir. Türkçe eğitimi, iki dillilik ve yabancılara Türkçe öğretimi alanındaki çalışmalarıyla tanınan Dr. Öğretim Üyesi Burak Tüfekçioğlu ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında görevini sürdürmektedir.

Türkiye'de göçmenlere Türkçe öğretimiyle ilgili çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu projelerde yer alan kurumların kendi fikirleri ve yöntemleri doğrultusunda hareket etmekten ziyade ortak bir noktada birleşerek çalışmalarını devam ettirmeleri önemlidir. Çünkü aksi hâlde göçmenlere Türkçe öğretiminde ileri düzeyde başarı elde etme düşüncesi sekteye uğrayacak ve göçmenlerin Türkiye'deki uyumu da olumsuz yönde etkilenecektir.

Göçmenlere dil öğretimi konusunda deneyim sahibi akademisyenlerin katkılarıyla ortaya konan ve on beş ana bölümden oluşan kitabın giriş kısmında bölümler ve yazarları hakkında bilgi, Önsöz ve İçindekiler kısmı yer almaktadır. Kitabın sonunda ise yazarların özgeçmişlerine yer verilmiştir. Her ana bölüm kendi içinde alt bölümlere ayrılmaktadır ve bölüm sonlarında Kaynakça kısmı bulunmaktadır. Bölüm başlıkları ve içerik birbiriyle uyum içindedir. Söz konusu ana bölüm başlıkları ve yazarları sırasıyla aşağıdaki gibidir:

1. Göçmenlere Dil Öğretimine İlişkin Temel Kavramlar / Mehmet Emre Çelik
2. Göçmen Çocukların Türkçe Eğitiminde Dikkate Alınması Gereken Faktörler ve Genel Yaklaşım / Burak Tüfekçioğlu
3. Dil İhtiyaç Analizi Çalışmaları ve Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Nedenleri / Latif İltar
4. Kültürlerarası İletişimsel Dil Yeterliği Bağlamında Göçmenlere Türkçe Öğretimi / Önder Çangal
5. İki Dillilik ve Göçmen Çocuklara Türkçe Öğretimi / Gözde Demirel
6. Kapsayıcı Eğitim Çerçevesinde Göçmen Öğrencilere Farklılaştırılmış Türkçe Öğretiminin Sınıfa Yansımaları / Gürkan Morali
7. Göçmen Çocuklara Türkçe Öğretiminde Yararlanılan Metinler / Emine Akyüz
8. Göçmen Çocuklara Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimine İlişkin Öneriler ve Örnek Bir Uygulama / Furkan Şahin

9. Göçmen Çocuklara Türkçe Öğretiminde Dijital Öyküleme Uygulamaları / Perihan Gülce Özkaya
10. Göç Deneyiminin Aile Kavramlaştırması Üzerindeki Rolü: Bilişsel Anlambilim Çerçevesinde Bir Analiz / Ayşe Eda Gündoğdu
11. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Türkiye’ye ve Türk Eğitim Sistemine Uyumuna Dair Uygulamalar / Ezgi İnal
12. Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’nin Göçmen Politikalarının Karşılaştırılması: MIPEX Verileri Bağlamında Bir Değerlendirme / Emrah Boylu
13. Göçmenler İçin İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretimi Politikası / Umut Başar
14. Belçika’nın Flaman Bölgesinde Göçmenlere Resmi Dil (Flamanca) Öğretim Modeli ve Değerlendirmesi / Feyza Altınkamış
15. Fransa’da Göçmenlere Yönelik Dil Eğitimi Politikası ve Uygulamaları / Duygu Akbaşoğul ve Cansu Aksu Raffard

Kitabın ilk bölümünde göçmen ve göçmenlik meselelerinin Türkiye gündeminde yer almasının altını çizen giriş bölümünün hemen ardından “göç, toplumsal kabul ve uyum, asimilasyon, ayrımcılık, kimlik, geçici koruma rejimi, uluslararası koruma, mülteci, sığınmacı, göçmen, iltica, kültürleşme, marjinalleşme, toplumsal ve bireysel iki dillilik ve çok kültürlülük” kavramları ele alınmış, bu kavramlar yabancılara Türkçe öğretimi alanına kazandırılarak akademik çalışmalarda ortak bir dilin kullanılması bakımından kapı aralanmıştır.

Kitabın ikinci bölümü göçmen toplumlara Türkçe öğretiminde izlenmesi gereken yöntemler açıklanmış, Türk dilinin ve kültürünün öğretiminde neden titiz davranılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Dört ayrı konu başlığı altında ele alınan bu bölümde kültür ve kimlik kavramları birbiriyle ilişkilendirilerek anlatılmış, zamanla içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olan göçmenlerin eğitimi üzerinde durulmuş, özellikle çocukların eğitiminde iyi bir planlamanın yapılmasının gerekliliği nedenleriyle birlikte açıklanmış ve kültürel uyum açısından Türkçe öğretiminin titizlikle ele alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde “Kültürlerarası İletişimsel Dil Yeterliği Bağlamında Göçmenlere Türkçe Öğretimi” başlığı altında çeşitli nedenlerle bir araya gelen toplumların iletişimi, içinde buldukları ortama uyumu açısından dil ve kültürün önemi, kültür aktarımı, çok kültürlülük konuları kapsamlı olarak anlaşılır bir dille açıklanmıştır.

Kitabın dördüncü bölümü “Dil İhtiyaç Analizi Çalışmaları ve Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Gereksinimleri” üzerinedir. Bu bölümde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencinin dil öğrenme nedenlerinin belirlenmesinin gerekli olduğu ifade edilmiş, yabancılara Türkçe öğretimi alanındaki dil ihtiyaç analizi çalışmalarına yer verilmiş, ek olarak göçmenlerin Türkçe öğrenme nedenlerini belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmanın bulguları okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

“İki Dillilik ve Göçmen Çocuklara Türkçe Öğretimi” adını taşıyan beşinci bölümde iki dilliliğin ne olduğu hakkında bilgi verilmiş ve sınıflandırmalarından söz edilmiştir. Bu

bölümde kimlerin iki dilli birey olarak nitelendirildiği, iki dilli olarak görülen göçmenlerin kültürel uyumu, buldukları coğrafyanın eğitim sistemine uyumu, karşılaştıkları dil problemleri ve bunun için Türkiye’de yapılan çalışmalardan dünyada uygulanan dil desteği programlarından söz edilmiştir. Ayrıca daha önce yapılmış çalışmalara dayanarak yerli öğrenciler ve göçmenler arasındaki performans farklılıklarına dikkat çekilmiştir.

Kitabın altıncı bölümünde kapsayıcı eğitim sürecinden, bu süreçte öğretmenin göçmen öğrencilere tutumunun nasıl olması gerektiğinden, farklılaştırılmış Türkçe öğretimi ve boyutlarından detaylıca bahsedilmiştir. Türkçe öğretimini farklılaştırmanın eğitim sürecinde ne gibi değişikliklere gidilmesini gerekli kıldığının altı çizilmiştir.

Yedinci bölümde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan en temel araç gereç olan metinlerden nasıl yararlanmak gerektiğinden, metin türlerinden, metinsellik ölçütlerinden, çocuklara Türkçe öğretilirken kullanılacak metinlerin sahip olması gereken niteliklerden, ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminin öğrenci düzeyine uygun olması gerektiğinden söz edilmiştir.

Kitabın sekizinci bölümünde eğitim-öğretim sürecinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalması muhtemel olan göçmen çocukların ilk okuma yazma öğretiminde öğretmenlerine düşen görevlerin neler olabileceği sunulmaktadır. İlk okuma yazma öğretimine ilişkin önerilerin ve örnek bir uygulamanın yer aldığı bu bölüm yabancı dil olarak Türkçe öğreticilerine yol göstericidir.

Bir sonraki bölümde dört temel dil becerisinin gelişiminde önemli rol oynayan dijital öykülemenin ne olduğu açıklanarak dijital öykülemeyi oluşturan öğeler, dijital öykü hazırlama süreci, dijital öykü hazırlama sürecinde kullanılacak araçlar hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle son zamanlarda sanal ortamda yapılan derslere artan talep göz önüne alınırsa bu bölümde anlatılanların dil öğreticilerine büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kitabın onuncu bölümünde kavram ve kavramlaştırma hakkında bilgi verilmiş, göç deneyimi ile bu olguların ilişkisi ele alınmıştır. Göç deneyimi yaşayıp yaşamamanın aile kavramlaştırması üzerinde nasıl bir rol oynadığını ortaya koymak için yapılan bir çalışmanın yöntemi okuyucuya sunulmuş ve çalışmadan elde edilen veriler odak ayarlama parametreleri, şematik ağlar ve özgülleştirme düzeyi olmak üzere üç ayrı düzlemde incelenmiştir.

Farklı coğrafyalardan göç alan Türkiye’ye son 10 yılda Suriye’den pek çok insan zorunlu olarak göç etmiştir. Kitabın on birinci bölümünde Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de aldıkları eğitimden ve okul öncesi, ortaokul, lise, yüksek öğretim eğitimleri süresince hayata geçirilen uygulamalardan, hayat boyu öğrenme kapsamında gerçekleştirilen uygulamalardan, özel eğitim uygulamalarından, Suriyeli göçmenler için açılan dil kurslarından ve yürütülen projelerden söz edilmiştir.

Sonraki bölümde insanların göç etme nedenlerinden, en çok göç alan ve göç veren ülkelerden, Türkiye'nin bu ülkeler arasındaki yerinden, göçü etkileyen olumlu olumsuz etkenlerden söz edilmiştir. Göç eden insanların ve göç alan ülke insanların uyumu üzerinde durularak, göçmen politikalarını değerlendiren önemli bir araç olarak nitelendirilen MIPLEX ve entegrasyon alanları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından entegrasyon ve eğitime erişim konusu kapsamlıca ele alınmıştır.

Kitabın on üçüncü bölümünde Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde ortak bir dil politikasının belirlenmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Öncelikle Türkiye'deki göçmenlerin dil öğrenim gereksinimleri konusu ele alınmış, sonrasında göçmenlerle ilgili tanımlamaya gidilmiştir. Devamında göçmenlere Türkçe öğretimiyle ilgilenen kurumlar, yürüttükleri projeler, bu projelerin artı ve eksi yönleri, projelerde gözlemlenen eksiklikler hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç kısmında bu eksikliklerin giderilmesi, göçmenlerin Türkiye'ye uyum sürecinin kolaylaştırılması adına göçmenler için oluşturulması planlanan dil politikasına ilişkin önemli öneriler sunulmuştur.

On dördüncü bölümde Belçika'nın Flaman bölgesindeki ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki göçmen çocuklar üzerinde uygulanan dil öğretim programı örnek olması açısından okuyucuya tanıtılmış, ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde uygulanmasının olanaklı olup olmadığı tartışılmış ve konuya ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Son bölümde Fransa'da göçmenlere yönelik izlenen dil eğitimi politikasından ve örnek uygulamalardan söz edilerek bu eğitim politikasının Türkçe öğretiminde kullanılabilirliği üzerinde tartışılmış, çıkarımlarda bulunulmuş ve çeşitli öneriler getirilmiştir.

Kitap bütünüyle değerlendirildiğinde eserin hedef kitlenin gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayacak bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Bu kitapta göçmenlere Türkçe öğretimi ile ilgili kuramsal bilgilerin bir araya getirilerek yabancılara Türkçe öğretimi alanına kazandırılmasının alandaki oldukça büyük bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Göçmenlere Türkçe öğretimiyle ilgili yapılmış çalışmalar olsa da bu alanda henüz yeterince çalışma yoktur. Bu çalışmada göçmenlere Türkçe öğretimi konusu geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Kitapta ele alınan konuların yazarlar tarafından anlaşılır bir biçimde, amacına uygun olarak aktarıldığını söylemek mümkündür. Göçmenlerle çalışmak ve bir eğitim sürecini sürdürmek titizlik ister. Böyle bir durumda nasıl bir yol çizilmesi gerektiğine ilişkin bilgiler içeren bu kitabın yapılabilecek pek çok yeni çalışmaya kaynaklık edeceği söylenebilir. Ayrıca kitaptaki her bölümün sonunda ilgili bölümde yararlanılan kaynakların yer almasının bu alanda çalışanlara ve çalışmak isteyenlere oldukça büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Editörler tarafından, göçmenlere Türkçe öğretimi konusunda bilgi edinmek isteyen herkesin sorularına cevap bulabileceği özgün bir çalışma ortaya koyulmuştur.